

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

20 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Monika Koba

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 20 czerwca 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej S. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 30 września 2021 r., VII AGa 824/20,
w sprawie z powództwa S. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
przeciwko P. spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,

**uchyła zaskarżony wyrok w części uwzględniającej apelację
pozwanego (pkt I) i rozstrzygającej o kosztach postępowania
apelacyjnego (pkt III) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania
i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

A.W.

Monika Koba

Dariusz Zawistowski

Marta Romańska

UZASADNIENIE

Powódka S. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w W. wniosła o zasądzenie od P. spółki akcyjnej w W. kwoty 5.682.226,08 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od kwoty 2.718.289,08 zł od 23 listopada 2016 r., od kwoty 2.127.334,76 zł od 12 grudnia 2017 r., od kwoty 836.602 zł od 17 października 2016 r., przy czym kwoty 2.718.289,08 zł i 2.147.334,76 zł stanowiły wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z grodzic stanowiących własność S. sp. z o.o. lub równowartość korzyści utraconych w związku z takim korzystaniem (art. 224 § 2 k.c. w związku z art. 225 k.c.), a kwota 836.602 zł stanowiła odszkodowanie za utracone grodzice (art. 415 k.c.); powódka nabyła te wierzytelności od S. sp. z o.o. cesją z 14 listopada 2017 r.

Pozwana P. spółka akcyjna w W. wniosła o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 18 czerwca 2020 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 5.682.226,08 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 2.718.289,32 zł od 23 listopada 2016 r., od kwoty 2.127.334,76 zł od 12 grudnia 2017 r., od kwoty 836.602 zł od 17 października 2016 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że 21 czerwca 2011 r. M. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w B. zawarła jako wykonawca z pozwaną jako zamawiającą umowę o modernizację linii kolejowej E 65 na odcinku W. – G. - obszar LCS D., szlak M. – I. oraz stacja I. w celu budowy nowych skrzyżowań z infrastrukturą towarzyszącą. Pozwana na jej gruntach była inwestorem budowy: wiaduktu drogowego WD - 132,186, wiaduktu kolejowego WK - 133,044, wiaduktu kolejowego WK - 134,170 oraz wiaduktu drogowego WD - 136,600 i wydała w posiadanie wykonawcy te grunty jako tereny budów.

M. sp. z o.o. w celu realizacji zadania inwestycyjnego na rzecz pozwanej zawarła z S. spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w O. dwie umowy o dostawę i dzierżawę grodzic stalowych. Umową z 6 października 2011 r. M. sp. z o.o. zleciła S. sp. z o.o. dostawę grodzic stalowych VIL 604 (gatunek S270GP/S355GP) w następujących ilościach: 82 stuki/48,610 Mg grodzic o długości 8 m, 188 sztuk/153,239 Mg grodzic o długości 11 m i 51 sztuk/52,907 Mg grodzic o długości 14 m. Wynagrodzenie netto wynosiło kwotę 315.440,50 euro za okres 12 tygodni

dzierżawy (125 euro za Mg). Wynagrodzenie za każdy następny rozpoczęty tydzień dzierżawy miało wynosić 6 euro za 1 Mg. Grodzice miały być zwrócone czyste oraz nieuszkodzone (spełniające wymagania normy PN - EN 10248).

Umową z 9 marca 2012 r. M. sp. z o.o. zleciła S. sp. z o.o. dostawę grodzic stalowych VIL 604 (gatunek S270GP/S355GP) w ilości 238 sztuk/123,541 Mg o długości 7 m. Wynagrodzenie netto wynosiło kwotę 17.283,14 euro za okres 12 tygodni dzierżawy (140 euro za Mg). Wynagrodzenie za każdy następny rozpoczęty tydzień dzierżawy miało wynosić 8 euro za 1 Mg.

Na podstawie obu umów okres dzierżawy miał być liczony od dnia dostarczenia grodzic na budowę do dnia ich zwrotu przez zamawiającą do magazynu dostawcy. Grodzice miały być zwrócone czyste oraz nieuszkodzone (spełniające wymagania normy PN - EN 10248). Odszkodowanie za zniszczenie grodzic wynosiło 810 euro za tonę.

10 października 2011 r. rozpoczęto wbijanie grodzic do gruntu w obrębie wiaduktu drogowego WD 132,186 km, a zakończono 21 października 2011 r.

25 października 2012 r. rozpoczęto wbijanie grodzic do gruntu w obrębie wiaduktu kolejowego WK 134,170 km, a zakończono 9 listopada 2012 r. W tym dniu inspektor nadzoru wydał polecenie związane z montażem konstrukcji obciążających.

12 listopada 2012 r. rozpoczęto prace związane z wbijaniem grodzic do gruntu w obrębie wiaduktu kolejowego WK 133,044 km, a zakończono 22 listopada 2012 r. W tym dniu inspektor nadzoru wyraził zgodę na roboty związane z montażem konstrukcji obciążających.

15 lutego 2013 r. pozwana wystosowała do M. sp. z o.o. oświadczenie o odstąpieniu od umowy z 21 czerwca 2011 r. ze skutkiem natychmiastowym, ze względu na niewywiązywanie się przez nią z zobowiązań finansowych wobec podwykonawców oraz to, że pomimo upływu około 70% czasu na ukończenie prac, stan ich zaawansowania został oceniony na ok. 27%. M. sp. z o.o. odebrała oświadczenie 18 lutego 2013 r. Pozwana przejęła tereny budowy 19 lutego 2013 r. Pozostały na nich następujące ilości grodzic: 1) w obrębie wiaduktu WD - 132,186 - 52,611 t; 2) w obrębie wiaduktu WK - 133,044 - 111,076 t; 3) w obrębie wiaduktu WK - 134,170 - 105,072 t; 4) w obrębie wiaduktu WD - 136,600 - 247,957 t, a zatem

łącznie 516,716 ton grodzic.

Z uwagi na konieczność wyłonienia następnego wykonawcy robót, w listopadzie 2013 r. pozwana w trybie ustawy Prawo zamówień publicznych udzieliła odpowiedzi na pytania dotyczące specyfikacji istotnych warunków zamówienia. W ogłoszeniu z 8 listopada 2013 r., odpowiadając na pytanie o to, czyją własnością były materiały pozostawione na budowie przez poprzedniego wykonawcę, wyjaśniła, że S. sp. z o.o. była właścicielem: 1) grodzic do odzysku na WD 133,044 km w ilości 899,40 m, 2) grodzic do odzysku na WK 130,170 km w ilości 851,00 m; ścianki te należało zwrócić do siedziby S. S.A. Pozwana oświadczyła, że ona jest właścicielem grodzic do wyciągnięcia na WD 136,600 km w ilości 440,00 m² oraz ścianek do obciążenia. W ogłoszeniu z 26 listopada 2013 r. pozwana zmieniła odpowiedź na zadane pytanie i stwierdziła, że w miejscu budowy wiaduktów znajdowały się następujące grodzice do odzysku, których właścicielem była S. sp. z o.o.: 1) na WD 133,044 km w ilości 899,40 m; 2) na WK 134,170 km w ilości 851,00 m; 3) na WD 136,600 km do wyciągnięcia w ilości 1245,20 m; 4) na WD 136,600 km zostały ścianki do obciążenia.

28 marca 2014 r. doszło do komisyjnego przekazania przez pozwaną terenu budowy kolejnemu wykonawcy. Z protokołu wynikało, że pozwana nie przekazała mu grodzic do posiadania w celu wykonania dalszych robót.

6 października 2014 r. nadzór autorski poinformował pozwaną, że potwierdza konieczność pozostawienia grodzic w gruncie wiaduktów kolejowych WK 133,044 i 134 i zgadza się ze stanowiskiem inspektora, że ich wyciągnięcie wpłynie negatywnie na stabilność nasypu. Nadzór autorski potwierdził, że ścianki należało uciąć na wysokości ok. 1,60 m od krańca ich górnej części. Wobec tego 9 października 2014 r. inżynier projektu, w oparciu o powyższą opinię, wydał wykonawcy polecenie pozostawienia w gruncie grodzic dla wiaduktów kolejowych WK 133,044 i 134.

23 kwietnia 2015 r. sporządzono protokół odbioru końcowego inwestycji „Modernizacja linii kolejowej E 65/C - E 65 na odcinku W. – G.- obszar LCS D.”.

14 kwietnia 2016 r. odbyło się spotkanie na terenie budowy w celu sprawdzenia ilości grodzic pozostałych w gruncie po wybudowaniu wiaduktów

zrealizowanych w ramach kontraktu. Na podstawie obmiaru inwestycyjnego w rejonie: 1) wiaduktu drogowego WD - 132,186 stwierdzono, że w gruncie przy podporze P3 pozostało 426 m² grodzic; 2) wiaduktu kolejowego WK - 133,044, na międzytorzu pozostało 899,4 m² grodzic; 3) wiaduktu kolejowego WK - 134,170, na międzytorzu pozostało 850,79 m² grodzic; 4) wiaduktu drogowego WD - 136,600 stwierdzono, że grodzice zabezpieczające mury oporowe M3 i M4 zostały przez kolejnego wykonawcę wyciągnięte i przekazane S. sp. z o.o. w ilości 1.0307,8 m², przy czym: (a) grodzice przy podporach P1 i P5, zabudowane przez Mostostal sp. z o.o. w ilościach odpowiednio 642,36 m² i 465,8 m² zostały wyciągnięte przed przejęciem terenu przez kolejnego wykonawcę i na dzień sporządzenia notatki nie było informacji gdzie się znajdują; (b) grodzice przy podporach P2 i P3 w sąsiedztwie peronów pozostały w gruncie w ilości 415 m² odpowiednio przycięte, przez co były niewidoczne z poziomu gruntu.

13 sierpnia 2016 r. S. sp. z o.o. wystawiła faktury VAT *pro forma* obciążające pozwaną: 1) nr [...] z tytułu dzierżawy 426 m² grodzic, w obrębie obiektu 132,186 od 8 tygodnia 2013 r. do 39 tygodnia 2016 r., czyli za 189 tygodni, na kwotę 73.352,87 euro brutto; 2) nr [...] z tytułu dzierżawy 899,40 m² grodzic, w obrębie obiektu 133,40 od 8 tygodnia 2013 r. do 29 tygodnia 2016 r., czyli za 189 tygodni, na kwotę 154.931,02 euro brutto; 3) nr [...] z tytułu dzierżawy 850,79 m² grodzic, w obrębie obiektu 134,170 od 8 tygodnia 2013 r. do 29 tygodnia 2016 r., czyli za 189 tygodni, na kwotę 146.565,53 euro brutto; 4) nr [...] z tytułu dzierżawy 1.488,15 m² grodzic, w obrębie obiektu 136,600 od 8 tygodnia 2013 r. do 3 tygodnia 2015 r., od 4 tygodnia 2015 r. do 7 tygodnia 2015 r., od 8 tygodnia 2013 r. do 20 tygodnia 2015 r., od 21 tygodnia 2015 r. do 53 tygodnia 2015 r. i od 1 do 39 tygodnia 2015 r., na kwotę 161.093,22 euro brutto; 5) nr [...] z tytułu dzierżawy 415 m² grodzic, w obrębie obiektu 136,600 od 8 tygodnia 2013 r. do 29 tygodnia 2016 r., na kwotę 89 505,60 euro brutto

Pozwana stopniowo zwróciła S. sp. z o.o. 161,497 ton grodzic. Na terenie inwestycji pozostały następujące ilości grodzic: 1) w obrębie wiaduktu WD - 132,186 - 52,611 t; 2) w obrębie wiaduktu WD - 133,044 - 111,076 t; 3) w obrębie wiaduktu WD - 134,170 - 105,072 t; 4) w obrębie wiaduktu WD - 136,600 - 64,170 t; łącznie 332,929 ton grodzic.

Do 18 maja 2015 r. w obrębie budowy wiaduktu WD - 136,600 zaginęło 22.290 ton grodzic. Ilość grodzic pozostawionych w gruncie (332.929 t) i zgubionych (22.290 t) wynosiła łącznie 355.219 t.

Pomimo odstąpienia od umowy pozwana nie podjęła żadnych starań o ukształtowanie stosunku posiadania grodzic. Przejęła grodzice jednostronnie, bez żadnego zawiadomienia właściciela. Stawki za wynajęcie tony grodzic w latach 2013 - 2018 były następujące: 1) w 2018 r. - 6 zł za tonę dziennie, zatem za wynajem 355.219 ton grodzic miesięczna wartość dzierżawy (dla 30 dni) wynosiła 63.939,42 zł, analogicznie stawki kształtowały się w 2017 r.; 2) w 2016 r. - 6,18 zł za tonę dziennie, zatem dla 355.219 ton grodzic miesięczna wartość dzierżawy (dla 30 dni) wynosiła 65.857,60 zł; 3) w 2015 r. - 6,61 zł za tonę dziennie, zatem dla 355.219 ton grodzic miesięczna wartość dzierżawy (dla 30 dni) wynosiła 70.467,63 zł; 4) w 2014 r. - 7,01 zł za tonę dziennie, zatem dla 355.219 ton grodzic miesięczna wartość dzierżawy (30 dni) wynosiła 74.695,69 zł; 5) w 2013 r. - 8,34 zł za tonę dziennie, zatem dla 355.219 ton grodzic miesięczna wartość dzierżawy (30 dni) wynosiła 88.887,87 zł.

6 września 2016 r. S. sp. z o.o. złożyła do Sądu Rejonowego dla miasta stołecznego Warszawy w Warszawie wniosek przeciwko pozwanej o zavezwanie do próby ugodowej co do obowiązku zapłaty kwoty 836.600 zł, a 23 września 2016 r. wniosek o zavezwanie do próby ugodowej co do obowiązku zapłaty kwoty 2.718.289,32 zł z tytułu korzystania i zużycia grodzic.

S. sp. z o.o. i pozwana negocjowały porozumienie dotyczące zapłaty wynagrodzenia za grodzice. 25 października 2016 r. odbyły się negocjacje w sprawie ustalenia wysokości wynagrodzenia za dzierżawę grodzic będących własnością powódki i pozostawionych w gruncie jako element konstrukcyjny wybudowanych wiaduktów. Przedstawiciele stron ustalili kwotę wynagrodzenia za dzierżawę w wysokości 1.727.488,94 zł, płatną do końca 2016 r. 25 października 2016 r. przedstawiciele stron przeprowadzili negocjacje dotyczące ceny wykupu grodzic pozostawionych w gruncie jako element konstrukcyjny wiaduktów wybudowanych w ramach kontraktu. Podczas negocjacji ustalono, że kwota wykupu będzie wynosiła 836.602 zł i będzie płatna do końca 2016 r.

Zawiadomienie o posiedzeniu pojednawczym dotyczącym kwoty 836.600 zł zostało doręczone pozwanej 17 października 2016 r. Zawiadomienie o posiedzeniu pojednawczym dotyczącym kwoty 2.718.289,32 zł zostało doręczono pozwanej 23 listopada 2016 r.

Pozwana nigdy nie kwestionowała określonych w protokołach wartości wynagrodzenia za korzystanie i zużycie grodzic.

Umową z 14 listopada 2017 r. S. sp. z o.o. przełała na powódkę wierzytelności główne i wszystkie związane z nią prawa przeciwko pozwanej tytułem: wynagrodzenia ze bezumowne korzystanie w złej wierze z jej grodzic pograżonych i pozostawionych po odbiorach budowlanych w nasypach torowisk linii kolejowej E 65 C - E 65, wiadukty: WD - 132,186; WK - 133,044; WK - 134,170 i WD 136,600 oraz za ich zawinione utracenie lub zużycie - razem w kwocie 3.195.966,74 zł, a po tym dniu powstające po 2.131,31 euro za każdy kolejno upływający tydzień począwszy od 46 tygodnia 2017 r. oraz odszkodowania za utratę lub zużycie grodzic w kwocie 836.602 zł. 14 listopada 2017 r. S. sp. z o.o. poinformowała pozwaną o przelewie wierzytelności oraz o treści umowy cesji.

Sąd Okręgowy uznał, że powódce przysługiwała legitymacja czynna w sprawie, a pozwana ma legitymację bierną. Co do roszczenia o zapłatę łącznie kwoty 4.845.623,84 zł zasadność roszczenia powódki jest konsekwencją tego, że pozwana po odstąpieniu od umowy z M. nadal korzystała z grodzic należących do S. sp. z o.o. Grodzice miały być wbite w grunty na terenach budów tylko do momentu, aż budowa wiaduktów byłaby tak zaawansowana, że ich konstrukcja mogłaby przejąć ciężar zabezpieczenia ruchu i kolejnych robót. Wtedy też grodzice należało wydobyć z gruntu i zwrócić je wdzierżawiającemu. Z grodzic najpierw korzystał wykonawca M. sp. z o.o., lecz w czasie gdy grodzice były pograżone jeszcze w trenie budowy pozwana odstąpiła od umowy z nim, po czym nie dążyła do uregulowania kwestii posiadania i ewentualnego korzystania z grodzic, tylko bez żadnego uprzedzenia jednostronnie je przejęła. W notatce z 14 kwietnia 2016 r. pozwana dokonała inwentaryzacji na terenach budowy wiaduktów i określiła ilość grodzic pozostałych w gruncie oraz wyciągniętych i zagubionych. Po 19 lutego 2013 r. pozwana nie była związana ani z S. sp. z o.o., ani z powódką umową dzierżawy grodzic, lecz nadal z

nich korzystała, ponieważ grodzice zostały wbudowane w wiadukty albo zagubione w obrębie budowy. Okoliczności te pozwana przyznała. Skoro zatem pomiędzy pozwaną a cedentem i powódką nie doszło do zawarcia umowy dzierżawy grodzic po odstąpieniu od umowy z M. sp. z o.o., ani też kwestia posiadania grodzic i utraty ich części nie została w jakikolwiek sposób uregulowana, to pozwana bezumownie korzystała z grodzic będących własnością S. sp. z o.o. od 19 lutego 2013 r., a wierzytelność w tym zakresie została przelana na powódkę.

Roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy może przysługiwać właścicielowi tylko wobec posiadacza, który w danym okresie bez podstawy prawnej faktycznie władał rzeczą i byłby w tym okresie biernie legitymowany w świetle art. 222 § 1 k.c. do wystąpienia przeciwko niemu z windykacją. Roszczenia uzupełniające mogą być dochodzone niezależnie od roszczenia windykacyjnego i mogą być też samodzielnym przedmiotem obrotu. Możliwość ich dochodzenia nie zależy od tego, czy właściciel rzeczywiście poniósł jakiś uszczerbek, a posiadacz uzyskał jakąś korzyść z posiadanej rzeczy. O wysokości należnego właścicielowi wynagrodzenia decydują stawki rynkowe za korzystanie z danego rodzaju rzeczy i czas posiadania rzeczy przez adresata roszczenia; wynagrodzenie to nie dzieli się na świadczenia okresowe, lecz jest należnością jednorazową za cały okres korzystania z rzeczy przez posiadacza bez tytułu prawnego. Wynagrodzenie nie zależy od jakichkolwiek okoliczności ubocznych i od tego, czy posiadacz był w zwłoce z wydaniem rzeczy.

Pozwana była posiadaczem grodzic, a objęła je w posiadanie bez podstawy prawnej. Zgodnie z art. 6 k.c. w związku z art. 224 i art. 225 k.c. ciążył na niej obowiązek wykazania, że korzystała z grodzic w dobrej wierze, czemu nie sprostała. Pozwana wiedziała, że grodzice są własnością innej osoby, władała grodzicami jako posiadacz zależny, nie mający do tego prawa skutecznego względem S. sp. z o.o. lub powódki. Pozwana doprowadziła do wbudowania w wiadukty 332,929 ton grodzic, z czego część została przycięta oraz do zagubienia 22,290 ton grodzic. Pozwana nigdy nie podjęła próby uregulowania posiadania grodzic, czy to względem powódki, czy to S. sp. z o.o. albo chociażby wypłacenia ekwiwalentu za korzystanie z nich. Wszelkie próby powódki mające na celu uregulowanie tej sytuacji zostały odrzucone przez pozwaną.

Sąd Okręgowy uznał, że powódce jako cesjonariuszce przysługuje mająca podstawę w art. 224 § 2 k.c. w zw. z art. 225 k.c. wierzytelność o wynagrodzenie łącznie w kwocie 4.845.623,84 zł (2.718.289,32 zł i 2.127.334,76 zł) za korzystanie bez umowy przez pozwaną z 332,929 ton grodzic, które zostały pozostawione w gruncie od 19 lutego 2013 r. Do obcięcia i wbudowania grodzic w wiadukty doszło najpóźniej do 14 kwietnia 2016 r. Postępowanie pozwanej ze zgubionymi grodzicami było co najmniej niedbałe i jako odszkodowanie za zagubienie głowic na podstawie art. 415 k.c. zobowiązana jest ona do zapłacenia powódce jako cedentowi kwoty 836.602 zł. Postępowanie pozwanej ze zgubionymi grodzicami było co najmniej niedbałe i jako odszkodowanie za zagubienie głowic na podstawie art. 415 k.c. zobowiązana jest ona do zapłacenia powódce jako cedentowi kwoty 836.602 zł.

O odsetkach od wynagrodzenia za korzystanie z grodzic i za ich utratę Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 455 § 1 k.c. w zw. z art. 481 § 1 k.c. zgodnie z żądaniem powódki.

Wyrokiem z 30 września 2021 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, w częściowym uwzględnieniu apelacji pozwanej, zmienił wyrok Sądu Okręgowego w pkt 1 w ten sposób, że oddalił powództwo o zapłatę kwoty 3.232.446,18 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 2.127.334,76 zł od 12 grudnia 2017 r. i od kwoty 268.509,42 zł od 23 listopada 2016 r. oraz oddalił apelację pozwanej w pozostałej części.

Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego. Ze względu na domniemanie dobrej wiary (art. 7 k.c.) za błędny uznał pogląd Sądu Okręgowego, że to pozwana powinna udowodnić dobrą wiarę w posiadaniu grodzic. Zaakceptował jednak stanowisko Sądu Okręgowego, że z korespondencji pozwanej z oferentami prowadzonej w ramach procedury zamówienia publicznego wynika, że wiedziała ona o tym, iż na terenie inwestycji pozostały grodzice, które należy zwrócić właścicielowi czyli S. sp. z o.o., a wiedza pozwanej o braku tytułu prawnego do grodzic świadczy o ich posiadaniu w złej wierze. Z art. 225 k.c. w zw. z art. 224 § 2 k.c. wynika roszczenie właściciela grodzic o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nich oraz o odszkodowanie w związku z ich zużyciem przez pozwaną, która zdecydowała o ich trwałym połączeniu z konstrukcją nasypu wbrew pierwotnym

założeniom o ich tylko przemijającym połączeniu. W świetle art. 194 k.c. roszczeń tych nie niweczy to, że na skutek trwałego połączenia z nieruchomością grodzice zgodnie z art. 191 k.c. stały się jej częścią składową. W doktrynie nie wyklucza się stosowania art. 224-231 k.c. jako podstawy prawnej rozliczeń między właścicielem rzeczy ruchomej a właścicielem nieruchomości w przypadku ich trwałego połączenia.

Samo wbudowanie grodzic w konstrukcję nasypu nie prowadziło do ich trwałego z nim połączenia do czasu, aż 9 października 2014 r. inżynier projektu podjął decyzję o ich pozostawieniu tam na stałe. W ocenie Sądu Apelacyjnego dopiero wówczas grodzice stały się niezbędną częścią infrastruktury kolejowej, a na podstawie art. 191 k.c. pozwana stała się właścicielką grodzic. Roszczenie powódki o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z grodzic przez pozwaną ogranicza się do okresu od 19 lutego 2013 r. do 9 października 2014 r., kiedy powódka stała się właścicielką grodzic (art. 224 § 2 w zw. z art. 225 k.c.). Według stawek dzierżawy grodzic wynikających z opinii biegłego w latach 2013-2014 (88.887,87 zł w 2013 r. i 74.695,69 zł w 2014 r.) należna powodowi kwota wynagrodzenia za okres od 19 lutego do 31 grudnia 2013 r. wynosi 918.507,99 zł, a za okres od 1 stycznia do 9 października 2014 r. - 694.669,91 zł. Łącznie za cały ten okres należne powodowi wynagrodzenie za bezumowne korzystanie wynosi 1.613.177,90 zł.

W ocenie Sądu Apelacyjnego podstawę prawną odszkodowania odpowiadającego wartości odtworzeniowej grodzic, które poprzednik powódki bezpowrotnie utracił na skutek ich połączenia z nieruchomością pozwanej, może stanowić zarówno art. 415 k.c., jak i art. 224 § 2 k.c. w zw. z art. 225 k.c., ponieważ doszło do zużycia grodzic przez posiadacza samoistnego, który zdecydował o ich pozostawieniu w gruncie na stałe jako elementu konstrukcji nasypu. W ustalonym stanie faktycznym zużycie grodzic nie wynikało z ich normalnej eksploatacji, lecz było spowodowane decyzją posiadacza samoistnego o zmianie ich przeznaczenia z tymczasowego elementu infrastruktury kolejowej na element stały. Wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z rzeczy nie pokrywa uszczerbku majątkowego, jaki poniósł właściciel grodzic w związku z ich zużyciem. Gdyby bowiem pozwana ich nie zużyła, a zwróciła właścicielowi, to ten mógłby nadal z nich korzystać np. oddając je odpłatnie do korzystania osobom trzecim. Skoro zatem pozwana świadomie i bez uprzedniego uregulowania tytułu prawnego do grodzic podjęła decyzję o ich trwałym

połączeniu z infrastrukturą kolejową, to dopuściła się zawinionego zużycia grodzic w rozumieniu art. 224 § 2 k.c. w zw. z art. 225 k.c. jak również zawinionego wyrządzenia szkody w majątku poprzednika prawnego powódki, co uzasadnia odpowiedzialność odszkodowawczą na podstawie art. 415 k.c. Z tego tytułu powódka domagała się kwoty 836.602 zł jako wartości odtworzeniowej grodzic, chociaż z opinii biegłego wynika, że wartość ta była wyższa, bo wynosiła 1.058.552,62 zł. Powódka poprzestała jednak na żądaniu kwoty 836.602 zł i w tym zakresie powództwo zostało uwzględnione.

Z tych względów Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo ponad kwotę 2.449.779,90 zł (836.602 zł i 1.613.177,90 zł), tj. co do kwoty 3.232.446,18 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 2.127.334,76 zł od 12 grudnia 2017 r. i od kwoty 268.509,42 zł od 23 listopada 2016 r., a w pozostałej części oddalił apelację pozwanego.

Powódka zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego z 30 września 2021 r. skargą kasacyjną skierowaną przeciwko rozstrzygnięciu zmieniającemu wyrok Sądu Okręgowego i oddalającemu powództwo o zapłatę kwoty 3.232.446,18 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 2.127.334,76 zł od 12 grudnia 2017 r. i od kwoty 268.509,42 zł od 23 listopada 2016 r. i zarzuciła, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem: - art. 191 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie w odniesieniu do ustalonych 22,290 ton grodzic, które pozwana zagubiła, gdyż bezumowne korzystanie z nich do końca okresu objętego pozwem (tj. do 31 października 2014 r.) uzasadnia przyznanie powódce wynagrodzenia; - art. 191 k.c. przez przyjęcie, że do dokonania połączenia rzeczy ruchomej z nieruchomością, której częścią składową się stała, doszło w najwcześniejszym momencie objawienia woli przez właściciela nieruchomości o doprowadzeniu do takiego połączenia, a nie najpóźniejszym momencie z ujemnym skutkiem majątkowym w zakresie uprawnień *ius frutendi* dla właściciela ruchomości; - art. 191 k.c. przez przyjęcie, że przepis ten uzasadniał przyjęcie tej samej daty przejścia własności grodzic należących do czterech różnych ich zbiorów na czterech różnych budowach przy braku dowodu, iż wszystkie te budowle szły tym samym rytmem dziennym; - art. 361 § 2 k.c. w związku art. 224 § 2 i art. 225 k.c. oraz art. 415 k.c. przez ustalenie odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanej za spowodowanie utraty grodzic przy jednoczesnej

odmowie przyznania odszkodowania z tytułu utraconych przez poprzednika powódki korzyści, jakie mógłby osiągnąć z korzystania z utraconych grodzic.

Powódka zarzuciła także, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem prawa procesowego, tj.: - art. 387 § 2¹ pkt 1 k.p.c. przez zaniechanie wyjaśnienia dlaczego Sąd Apelacyjny zmienił ustalenia Sądu Okręgowego, który wyznaczył 14 kwietnia 2016 r. jako datę połączenia grodzic z nieruchomościami pozwanej ze skutkiem z art. 191 k.c. na ustalenie wyznaczające 9 października 2014 r. jako datę tego przejścia; - art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 386 § 1 k.p.c. przez pominięcie przez Sąd Apelacyjny rozpoznania żądania o odszkodowanie za korzyści utracone przez poprzednika powoda.

Powódka wniosła o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w tej części do ponownego rozpoznania, a ewentualnie o jego zmianę i oddalenie apelacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w całości.

Pozwana wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Apelacyjny prawidłowo określił zakres zadań, jakie spoczywały na nim w związku z rozpoznaniem apelacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego. Z motywów zaskarżonego wyroku wynika bowiem, że Sąd Apelacyjny raz jeszcze przeanalizował zebrany w sprawie materiał dowodowy w zakresie, w jakim pozwana kwestionowała ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego i zaakceptował ustalenia, które odnosiły się do ilości grodzic pozostawionych w gruncie i zagubionych po opuszczeniu nieruchomości powódki przez pierwszego wykonawcę. Sąd Apelacyjny nie zmienił innych ustaleń Sądu Okręgowego. Stwierdził natomiast, że do zmiany wyroku doprowadziła go inna ocena materialnoprawna sprawy. W ten sposób Sąd Apelacyjny objaśnił ograniczenie okresu, za który naliczył należne powódce wynagrodzenie za korzystanie z grodzic i „zamknięcie” tego okresu 9 października 2014 r., co wiązało się z oddaleniem żądania wynagrodzenia za korzystanie z grodzic za dalszy czas (do 14 kwietnia 2016 r.). Z odwołaniem się do prawa materialnego, a mianowicie art. 191 k.c., Sąd Apelacyjny przyjął, że „do trwałego połączenia grodzic z gruntem mogło dojść najwcześniej 9 października 2014 r., kiedy to inżynier projektu

podjął decyzję o ich pozostawieniu w konstrukcji nasypu kolejowego” i wyjaśnił, że „wcześniej zgodnie z założeniami projektu obiektu budowlanego grodzice miały być połączone z gruntem tylko dla użytku przemijającego”, na co wskazuje ust. 2.2. umów dzierżawy łączących S. sp. z o.o. i M. sp. z o.o. oraz pismo z 8 listopada 2013 r., z którego wynika, że konstrukcja ociążająca typu mostowego miała być zdemontowana.

W nawiązaniu do poglądów wyrażonych w orzecznictwie Sąd Apelacyjny stwierdził, że jakkolwiek połączenie rzeczy ruchomej z nieruchomością jest zdarzeniem czysto faktycznym i jest obojętne, czy osoba dokonująca go miała wolę wywołania skutku z art. 191 k.c., to jednak nastawienie subiektywne osoby dokonującej połączenia ma znaczenie przy ocenie, czy połączenie to ma charakter trwały. W świetle przytoczonych i zaakceptowanych ustaleń faktycznych Sądu Okręgowego za taką manifestację subiektywnego nastawienia Sąd Apelacyjny uznał oświadczenia inżyniera projektu, by pozostawiono grodzice w konstrukcjach wiaduktów kolejowych WK 133.044 i 134.170. Trafnie skarżąca zarzuca, że na podstawie ustaleń o takiej treści nie sposób jest wnioskować o tym, jakiej ilości grodzic dotyczyły te decyzje inżyniera projektu i kiedy osoby działające w imieniu i na rzecz powódki powzięły zamiar pozostawienia na stałe w konstrukcji wiaduktów także pozostałych wbudowanych w nie grodzic. Jest oczywiście możliwe, że jeszcze przed 9 października 2014 r. uwarunkowania technologiczne w związku z prowadzeniem budowy kolejnych wiaduktów wymuszały pozostawienie w gruncie grodzic pierwotnie mających jedynie tymczasowo zabezpieczać teren budowy. Jest jednak także możliwe, że te względy ujawniły się po 9 października 2014 r.

Wnioskowanie Sądu Apelacyjnego o tym, w jakim momencie doszło do połączenia grodzic z gruntem na nieruchomościach pozwanego, rodzącego skutki przewidziane w art. 191 k.c. jest prawidłowe, gdy chodzi o te grodzice, do których odnoszą się objęte ustaleniami polecenia inżyniera projektu z 9 października 2014 r. Gdy chodzi o pozostałe grodzice wbudowane w grunt i ostatecznie pozostawione w konstrukcji wiaduktów, to w celu zastosowania w sprawie w odniesieniu do nich art. 191 k.c. dotyczące ich ustalenia faktyczne wymagają uszczegółowienia. Dyspozycje wydawane na innych odcinkach budowy i wyraźnie odnoszące się do grodzic użytych w procesie inwestycyjnym na tych odcinkach budowy nie są

wystarczające do formułowania generalnych wniosków o tym, kiedy na trwałe z gruntem pozwanej połączone zostały wszystkie grodzice wbudowane w konstrukcję wiaduktów.

Trafne jest stanowisko Sądu Apelacyjnego, że roszczenia powódki o zapłatę wynagrodzenia za korzystanie z grodzic należących do spółki, która scedowała wierzytelność na powódkę, mogą mieć oparcie w art. 224 w zw. z art. 225 k.c. wyłącznie za czas, gdy pozwana nie stała się jeszcze właścicielką grodzic w związku z takim ich połączeniem z jej gruntem, że przekształciły się w jego część składową. Z tą chwilą ustała możliwość traktowania pozwanej jako posiadaczki samoistnej grodzic, wykonującej ich posiadanie bez ustalenia do tego tytułu. Nie oznacza to jednak, że cedent wierzytelności dochodzonej przez powódkę nie mógł domagać się wyrównania uszczerbku w jego majątku, do którego doprowadziło połączenie jego ruchomości z gruntem pozwanej. Połączenie to mogło być postrzegane jako zużycie rzeczy, będące uszczerbkiem wyrównywanym na podstawie art. 224 w zw. z art. 225 k.c.

Wyrównanie cedentowi uszczerbku majątkowego wynikającego nie z połączenia jego grodzic z gruntem pozwanej (zużycie rzeczy posiadanej), lecz będącego konsekwencją ich zagubienia w niejasnych okolicznościach, nie znajdowało oparcia w art. 224 w zw. z art. 225 k.c. Zagubienie cudzej rzeczy przez korzystającego z niej bez tytułu prawnego stanowi postać czynu niedozwolonego, a odpowiedzialność za szkodę wynikłą z popełnienia takiego czynu jest regulowana przez art. 415 k.c. Jej przesłanką – poza bezprawnością zdarzenia sprawczego i powstaniem w majątku poszkodowanego uszczerbku w postaciach określonych w art. 361 § 2 k.c., pozostających w adekwatnym związku przyczynowym z tym zdarzeniem sprawczym (art. 361 § 1 k.c.) – jest też zawinienie sprawcy.

Ruchomości cedenta znalazły się na gruntach pozwanej w związku z tym, że wykonawca powiązany z nią umową o roboty budowlane zawarł z cedentem umowę o dzierżawę grodzic, które cedent dostarczył na plac budowy. Roszczenia o zwrot przedmiotu dzierżawy przysługiwały cedentowi jako wydzierżawiającemu w stosunku do dzierżawcy, od niego powinien domagać się, by wydał mu grodzice w ilości, stanie i terminie określonym w umowach albo żeby naprawił szkodę wynikłą z nienależytego

wykonania tych zobowiązań umownych. Pozwana nie przejęła długów wykonawcy jako dzierżawcy grodzic, nie wstąpiła w jego miejsce w stosunek umowny z powódką, a zatem nie mogła odpowiadać wobec niej za niewykonanie tych zobowiązań. Sąd Apelacyjny rozważył i przypisał pozwanej odpowiedzialność za szkodę wynikłą z zagubienia grodzic z tej przyczyny, że wiedziała ona o prawie cedenta w stosunku do powódki do grodzic, lecz nie zabezpieczyła należycie rzeczy do niego należących a złożonych na jej gruntach po opuszczeniu ich przez wykonawcę, któremu wydała te grunty jako plac budowy. Te okoliczności są w istocie wystarczające do przypisania pozwanej odpowiedzialności deliktowej za zagubienie grodzic. Po odebraniu placu budowy od wykonawcy pozwana nie zabezpieczyła na nim rzeczy, o których wiedziała, że nie należą do wykonawcy, nie poinformowała właściciela rzeczy o możliwości ich odebrania i nie stworzyła ku temu warunków, mimo zgłaszanych w tym przedmiocie żądań (art. 454 § 1 zdanie pierwsze k.c.).

Wartość grodzic wbudowanych na stałe w grunt pozwanej (332.929 t.) oraz zagubionych (22.290 t.) została przez powódkę określona na kwotę 836.602 zł i taka kwota, w części na podstawie art. 224 w zw. z art. 225 k.c., a w części na podstawie art. 415 k.c., została zasądzona na rzecz powódki. Trzeba jednak odnotować, że z motywów wyroku Sądu Okręgowego zdaje się wynikać, że kwota ta dotyczy wartości grodzic zagubionych, a z motywów wyroku Sądu Apelacyjnego, że utraconych przez zużycie, podczas gdy dotyczy ona grodzic wbudowanych i zagubionych (355.219 t.).

Nie w art. 224 w zw. z art. 225 k.c., lecz w art. 415 k.c. mogło mieć podstawę roszczenie powódki o wyrównanie jej jeszcze jednego uszczerbku mieszczącego się w zakresie art. 361 § 2 k.c. i objętego żądaniem zasądzenia kwot dochodzonych pozwem. Powódka twierdziła bowiem, że udostępnianie grodzic na podstawie umów za wynagrodzeniem stanowi przedmiot jej działalności gospodarczej i źródło dochodów. Grodzice są rzeczami wielokrotnego użytku. Po zwróceniu przez wykonawcę robót budowlanych, który skorzystał z nich zgodnie z przeznaczeniem, są one udostępniane innym takim podmiotom i w ten sposób wykorzystane byłyby grodzice, które znalazły się na placu budowy pozwanej. Gdyby cedentowi wierzytelności przelanej na powódkę w terminie zwrócona została wartość grodzic wbudowanych w grunt i zagubionych, to cedent czerpałby dochody z ich

wydzierżawiania innym osobom. Zaniechanie wykonania zobowiązań do zapłaty wynagrodzenia za zużycie grodzic (art. 224 w zw. art. 225 k.c.) i odszkodowania za zagubienie grodzic (art. 415 k.c.) miało – według twierdzeń powódki – spowodować, że cedent pozbawiony został możliwości zastąpienia w swoim majątku tych grodzic innymi i czerpania z nich dochodów, stosownie do profilu prowadzonej działalności gospodarczej. Tak scharakteryzowane roszczenie ma w istocie charakter odszkodowawczy, a obejmuje uszczerbek w postaci korzyści nieuzyskanych przez cedenta wierzytelności przelanej na powódkę w związku z tym, że na czas nie zostały przez pozwaną wykonane zobowiązania, które powinna na jego rzecz spełnić z tytułu wynagrodzenia za zużycie posiadanych samoistnie w złej wierze grodzic (wbudowanie w konstrukcje wiaduktów) i odszkodowania za zagubione grodzice. Ten uszczerbek cedenta wierzytelności przelanej na powódkę Sąd Okręgowy w istocie wyrównał orzekając o wynagrodzeniu, jakie by uzyskał z wydzierżawiania także utraconych (zużytych i zagubionych) grodzic do 14 kwietnia 2016 r., a Sąd Apelacyjny – skorygowawszy ocenę prawną sprawy przez przyjęcie, że 9 października 2014 r. pozwana stała się właścicielem wbudowanych w jej grunt grodzic, a powódce należy się w związku z tym kwota wyrównująca ich wartość – pominął rozważenie następstw dla majątku cedenta wierzytelności przelanej na powódkę, które powstały w związku z nieuzyskaniem tej wartości w terminie, w jakim powinny być zaspokojone.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i – co do kosztów postępowania – art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

Monika Koba

Dariusz Zawistowski

Marta Romańska

[SOP]

[ms]